

Ustawa o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Dz.U.91.34.149

2007.11.18

zm. Dz.U.07.191.1372

art. 1

USTAWA

z dnia 23 lutego 1991 r.

o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

(Dz. U. z dnia 23 kwietnia 1991 r.)

Art. 1. 1. ⁽¹⁾ Uznaje się za nieważne orzeczenia wydane przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe w okresie od rozpoczęcia ich działalności na ziemiach polskich, poczynsz od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r., jeżeli czyn zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności, jak również orzeczenia wydane za opór przeciwko kolektywizacji wsi oraz obowiązkowym dostawom.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również, jeżeli czyn został popełniony w celu uniknięcia w stosunku do siebie lub innej osoby represji za działalność, o której mowa w tym przepisie.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli dobro poświęcone pozostawało w rażącej dysproporcji do dobra, które uzyskano lub zamierzano uzyskać, albo sposób działania lub zastosowany środek były rażąco niewspółmierne do zamierzonego lub osiągniętego skutku.

4. ⁽²⁾ (uchylony).

Art. 2. 1. ⁽³⁾ Nieważność orzeczenia stwierdza sąd okręgowy albo wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu wejścia w życie ustawy właściwy do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia jest sąd wojskowy. Stwierdzenie nieważności orzeczenia uznaje się za równoznaczne z uniewinnieniem.

2. Miejscowo właściwy do stwierdzenia nieważności jest sąd, w którego okręgu, określonym przepisami obowiązującymi w dniu wejścia w życie ustawy, wydane zostało przez organ I instancji orzeczenie będące przedmiotem postępowania o unieważnienie.

3. ⁽⁴⁾ Jeżeli nie można ustalić właściwości miejscowej sądu według przepisu ust. 2, sprawę rozpoznaje odpowiednio Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie lub Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie.

Art. 3. 1. Stwierdzenie nieważności orzeczenia następuje na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, Ministra Sprawiedliwości, prokuratora, osoby represjonowanej, osoby uprawnionej do składania na jej korzyść środków odwoławczych, a w razie śmierci, nieobecności w kraju lub choroby psychicznej osoby represjonowanej, także jej krewnego w linii prostej, przysposabiającego lub przysposobionego, rodzeństwa oraz małżonka; jak również organizacji zrzeszającej osoby represjonowane za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

2. Sąd orzeka na posiedzeniu na podstawie akt postępowania organu, który wydał orzeczenie, a w miarę potrzeby przeprowadza dalsze postępowanie dowodowe.

3. Na postanowienie w przedmiocie nieważności orzeczenia przysługuje zażalenie podmiotom, o których mowa w ust. 1.

4. Jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej, w postępowaniu o stwierdzenie nieważności orzeczenia mają odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego, z tym że udział prokuratora w posiedzeniu o stwierdzenie nieważności jest obowiązkowy. W posiedzeniu ma prawo wziąć udział osoba represjonowana, osoba uprawniona do składania na jej korzyść środków odwoławczych, a w razie śmierci, nieobecności w kraju lub choroby psychicznej osoby represjonowanej, także jej krewny w

linii prostej, przysposabiający lub przysposobiony, rodzeństwo oraz małżonek, a ponadto, za zgodą sądu, inne osoby. Z przebiegu posiedzenia sporządza się protokół.

Art. 4.⁽⁵⁾ Stwierdzeniu nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zastosowanie amnestii lub abolicji, zatarcie skazania, akt łaski, przedawnienie, zadośćuczynienie, śmierć osoby represjonowanej, której orzeczenie dotyczy, zawieszenie postępowania lub jego umorzenie z innych powodów niż te, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego.

Art. 5. 1. Stwierdzając nieważność orzeczenia, sąd może orzec, na wniosek podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 1, o podaniu treści postanowienia do publicznej wiadomości w szczególny sposób.
2. Na postanowienie przysługuje zażalenie podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 1.

Art. 6. Stwierdzając nieważność orzeczenia, sąd poucza osoby uprawnione o przysługujących im uprawnieniach do żądania odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Art. 7. 1.⁽⁶⁾ Sąd pozostawia bez rozpoznania wnioski, o którym mowa w art. 3 ust. 1, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego.

2. Na postanowienie przysługuje zażalenie podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 1.

Art. 8. 1.⁽⁷⁾ Osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców.

1a.⁽⁸⁾ Odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z orzeczeń albo decyzji, o których mowa w ust. 1, nie mogą łącznie przekroczyć kwoty 25.000 zł.

1b.⁽⁹⁾ Przepisu ust. 1a nie stosuje się w przypadku, gdy osoba ubiegająca się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie była represjonowana z powodu działalności mającej miejsce przed dniem 31 grudnia 1956 r.

1c.⁽¹⁰⁾ Przepisu ust. 1a nie stosuje się w przypadku w którym w wyniku wykonania orzeczeń albo decyzji, o których mowa w ust. 1, osoba poszkodowana poniosła śmierć.

1d.⁽¹¹⁾ Osobie, o której mowa w ust. 1, przyznane może być odszkodowanie i zadośćuczynienie wyłącznie w oparciu o jeden tytuł spośród wymienionych w ust. 1.

2.⁽¹²⁾ Żądanie odszkodowania lub zadośćuczynienia należy zgłosić odpowiednio w sądzie okręgowym lub wojskowym sądzie okręgowym, który wydał postanowienie o stwierdzeniu nieważności orzeczenia, w terminie roku od daty jego uprawomocnienia się.

2a.⁽¹³⁾ Uprawnienia określone w ust. 1 przysługują również osobom, mieszkającym obecnie bądź w chwili śmierci w Polsce, represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności. Żądanie odszkodowania i zadośćuczynienia należy zgłosić w sądzie okręgowym, w którego okręgu zamieszkuje osoba składająca żądanie; sąd ten jest właściwy do rozpoznania sprawy. Przepis art. 1 ust. 3 stosuje się odpowiednio, zaś przepisy art. 9-11 nie mają zastosowania.

2b.⁽¹⁴⁾ Przez działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, o której mowa w ust. 2a, w odniesieniu do osób represjonowanych na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim poza obecnym terytorium Polski, należy rozumieć działalność w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r.

2c.⁽¹⁵⁾ Żądanie odszkodowania i zadośćuczynienia za szkodę i krzywdę wynikłe z wykonania decyzji, o której mowa w ust. 1, należy zgłosić w sądzie okręgowym, w którego okręgu zamieszkuje osoba składająca żądanie, w terminie roku od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 191, poz. 1372).

2d.⁽¹⁶⁾ Odpis żądania, o którym mowa w ust. 2, sąd doręcza prokuratorowi z urzędu.

3.⁽¹⁷⁾ W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 555.

4.⁽¹⁸⁾ Przepis ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania prawomocnie zasądzono odszkodowanie, chyba że za jego zastosowaniem przemawiają względy słuszności.

5.⁽¹⁹⁾ Przepisu ust. 1 nie stosuje się do osób, których działalność, w okresie będącym podstawą stwierdzenia nieważności orzeczenia albo uznania za nieważne decyzji określonej w ust. 1, stanowiła zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Art. 9. Niezależnie od odszkodowania i zadośćuczynienia sąd może zasądzić od Skarbu Państwa pokrycie w całości lub w części kosztów symbolicznego upamiętnienia osoby niesłusznie represjonowanej, jeżeli jej śmierć była skutkiem wykonania orzeczenia uznanego za nieważne; przepisy art. 3 ust. 1 oraz art. 8 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 10.⁽²⁰⁾ 1.⁽²¹⁾ W przypadku stwierdzenia nieważności orzeczenia, osobie uprawnionej zwraca się mienie, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa, oraz przedmioty zatrzymane w toku postępowania - z wyjątkiem przedmiotów, których posiadanie jest zakazane lub wymaga zezwolenia - jeżeli znajdują się one w posiadaniu państwowej jednostki organizacyjnej, a w razie niemożności zwrotu - ich równowartość wypłaca się ze środków Funduszu Reprywatyzacji, o którym mowa w art. 56 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397, z późn. zm.).

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, Skarb Państwa jest reprezentowany przez państwową jednostkę organizacyjną, w której władaniu jest mienie podlegające zwrotowi lub mienie zatrzymane w toku postępowania. W przypadku braku takiej jednostki Skarb Państwa jest reprezentowany przez organ administracji rządowej, któremu przekazano do dysponowania mienie w wyniku orzeczenia sądu, o którym mowa w art. 2 ust. 1. W przypadku braku takiej jednostki zastępstwo procesowe wykonuje minister właściwy do spraw Skarbu Państwa.

Art. 11.⁽²²⁾ 1.⁽²³⁾ Przepisy art. 8-10 mają odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego, i nie zostało prawomocnie zasądzono odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoby te były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane. Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przedawniają się.

2. Przepis ust. 1 ma odpowiednie zastosowanie wobec osób pozbawionych życia albo wolności przez organy, o których mowa w art. 1 ust. 1, bez przeprowadzenia zakończonych orzeczeniem postępowania.

Art. 12. Sprawy o czyny lub z powodu działalności określonych w art. 1, w których do dnia wejścia ustawy w życie nie rozpoznano wniesionej rewizji nadzwyczajnej lub złożonego wniosku o wznowienie postępowania, przekazuje się sądowi właściwemu według przepisów niniejszej ustawy.

Art. 13. Koszty postępowania w sprawach objętych ustawą ponosi Skarb Państwa.

Art. 14. Przepisy ustawy mają odpowiednie zastosowanie do orzeczeń w sprawach o czyny, o których mowa w art. 1, wydanych przez organy Polskich Sił Zbrojnych w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich nie podlegających rządowi Rzeczypospolitej Polskiej, niezależnie od daty i miejsca ich wydania.

Art. 15. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Przypisy:

¹⁾ Art. 1 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dniem 18 listopada 2007 r.

²⁾ Art. 1 ust. 4 uchylony przez art. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dniem 18 listopada 2007 r.

³⁾ Art. 2 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 2 lit. a) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dniem 18 listopada 2007 r.

- ⁴⁾ Art. 2 ust. 3 zmieniony przez art. 1 pkt 2 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ⁵⁾ Art. 4 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ⁶⁾ Art. 7 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ⁷⁾ Art. 8 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. a) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ⁸⁾ Art. 8 ust. 1a dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ⁹⁾ Art. 8 ust. 1b dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁰⁾ Art. 8 ust. 1c dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹¹⁾ Art. 8 ust. 1d dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹²⁾ Art. 8 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. c) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹³⁾ Art. 8 ust. 2a:
- dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 1993 r. (Dz.U.93.36.159) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 maja 1993 r.
  - zmieniony przez art. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. (Dz.U.95.28.143) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 kwietnia 1995 r.
  - zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. (Dz.U.98.97.604) zmieniającej nin. ustawę z dnia 14 sierpnia 1998 r.
  - zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. d) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁴⁾ Art. 8 ust. 2b dodany przez art. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. (Dz.U.98.97.604) zmieniającej nin. ustawę z dnia 14 sierpnia 1998 r.
- ¹⁵⁾ Art. 8 ust. 2c dodany przez art. 1 pkt 5 lit. e) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁶⁾ Art. 8 ust. 2d dodany przez art. 1 pkt 5 lit. e) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁷⁾ Art. 8 ust. 3:
- zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. c) ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. (Dz.U.98.97.604) zmieniającej nin. ustawę z dnia 14 sierpnia 1998 r.
  - zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. f) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁸⁾ Art. 8 ust. 4 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. g) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ¹⁹⁾ Art. 8 ust. 5 dodany przez art. 1 pkt 5 lit. h) ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.
- ²⁰⁾ Art. 10 zmieniony przez art. 4 ustawy z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.02.240.2055) z dnia 15 stycznia 2003 r.
- ²¹⁾ Art. 10 ust. 1 zmieniony przez art. 9 ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.04.273.2703) z dnia 1 stycznia 2005 r.
- ²²⁾ Art. 11:
- zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 1993 r. (Dz.U.93.36.159) zmieniającej nin. ustawę z dnia 24 maja 1992 r.
  - zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. (Dz.U.98.97.604) zmieniającej nin. ustawę z dnia 14 sierpnia 1998 r.
- ²³⁾ Art. 11 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U.07.191.1372) zmieniającej nin. ustawę z dnia 18 listopada 2007 r.

